

πατέρας. Κι ο Χατζόπουλος κατέβηκε στην Ελλάδα, παρακαταθέτων κι από τη φωνή μας, θαρρώντας πως πώς είχαμε ετοιμάσει όλη την πρώτη, χοντρή εργασία, ώστε να μην ξεμενε γι' αυτόν παρά η ταιριαχτή με τις ανώτερες νοητικές του ικανότητες.

Δυστυχώς όχι! Τον φέραμε στα 1914, μέσα σ' ένα περιβάλλον πρωτόγονο, μέσα στις μικροπονηριές, στις καχυποψίες, στις προστυχιές, στους ψωροεργασμούς και τους σαλιάρικους φαλαττισμούς του άμφο-
ρωτου Έλληνα εργάτη. Από τις πρώτες μέρες ο Χατζόπουλος είχε χάσει τα νερά του. Ζητώντας πρώτ' απ' όλα ήθητους ανθρώπους, αντίκριζε την παλιαν-
θρωπιά ακόμη και στους λίγους έντελλεκτους που είχαμε τότε. Η εθνεγική του απόπειρα να ενώσει όλες τις σοσιαλιστικές δυνάμεις του τόπου, σκόνταψε εκεί όπου σκονιάφουν κι όλες οι δικές μας προσπάθειες: Στην άμορφωσιά, στην ανισότητα του πνευματικού επιπέδου των ανθρώπων που θέλουμε να συναδεργώσουμε. Χρειάζεται, φαίνεται, ακόμη καιρός για να γίνει η ισοπέδωση προς τα πάνω και να ακολουθήσει η συνεννόηση.

Έτσι όταν κάποτε μαζεφτήκαμε όλοι οι σοσιαλιστές στην «αίθουσα του Δρακούλη» και είχε δοθεί η προεδρεία στο Χατζόπουλο για να μας ενώσει, η ψυχή του Κώστα πέρασε από ένα αληθινό μαρτύριο. Στη φιλοσοφημένη του λογική άκουε να παντούν τα ήλδια επιχειρήματα των άξεστων, ακόμη κι ενός μεθυ-
σμένου! «Ως που ένας από τον έγχο έδιξε εκείνο που ο Κώστας είχε για το πιο ιερό, τη σοσιαλιστική ήθη-
κή του, και μ' αυτή τη νευροπάθειά του. Άλλοίμονο! από τότες έφυγε και μας παράτησε. Κι όσο, αργότε-
ρα, μελετούσε την Ελλάδα, τόσο μάς παρατούσε πε-
ρισσότερο. Βρίσχω τις δικαιολογίες του σ' ένα του γράμμα, το τελευταίο που μου στείλε, σχετικά με το σοσιαλισμό στην Ελλάδα. Αξίζει να το τυπώσουμε».

Άγαπητέ φίλε,

Σκέφτηκα το πράμα καλύτερα. Ο σεβασμός στον εαυτό μου δε μου επιτρέπει να νικατευτώ πια με τους παλιαν-
θρώπους του ΣΤΕΤΕ. Έτσι και πολεμώντας τους. Μου φαίνονται όλ' αυτά ματαιοπονίες. Το κήρυγμα του σοσια-
λισμού κατά ένα ποσό είναι πρόσορη ακόμη για το ρω-
μικό εργάτη. Το πρώτο που του χρειάζεται είναι να μάθει να διαβάσει και να γράφει και να πάρει μερικά ήθηκα μα-
θήματα.

Είναι η πίστη που σχημάτισα τώρα που γνώρισα από κοντά την πραγματικότητα. Με την πεποίθησή μου αυτή έννοα να μείνω, χωρίς να θέλω να επηρεάσω ούτε σε ούτε κανέναν άλλον.

Έτσι, νομίζω, είμαστε εξηγημένοι.

Σε ασπάζομαι δικός σου πάντα
Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Αθ. Τσιμισκή. 27

Από τότε πήγε ναλλάξει την πραγματικότητα από κει που πίστευε πως μπορεί ναλλάχτει. Όσοι τον εί-
δανε να καταφεύγει στους Κοινωνιολόγους, στο βενι-
ζελισμό και στη συνεργασία με τις άστικές τάξεις, εί-
παν πως ο Χατζόπουλος γύρισε στο σοσιαλισμό την πλάτη. Το πιο πιθανό είναι πως, κυνηγώντας τη ρε-
αλιστική δόξα, άλλαξε δρόμο χωρίς ναλλάξει συναι-
σθήματα. Σε μια χώρα που κιντύνευε από τον καν-
σταντινισμό, ο Χατζόπουλος δέχονταν να μπει λο-
γοκριτής, στην υπηρεσία των φιλελεύθερων άστών.
Ίδου κάτι που ίσως να του το συχωρέσουν οι εργά-

μενες σοσιαλιστικές γενεές που θα κρίνουν ψήχισμα την τριτοινή πολιτική ιστορία του τόπου.

Μά για ένα πρέπει να μαστε δέβαιοι: Ο Χατζό-
πουλος, στο βάθος της ψυχής του, είχε μείνει
λόγος σοσιαλιστής που γνωρίσαμε στα σοσιαλιστικά του γράμματα. Χωρίς να ρηθεί τον έσωτερικό του αν-
θρώπο, αναγκάστηκε, στην Ελλάδα, και τον έκρυ-
ψε. Ας μη μας φανεί παράξενο. Είναι ψυχές που
κοιούνται στο καθούκι τους άμα δε βρουν γύρω τους
την δημοφιλία του ήθητου κόσμου που νοσταλγούσαν.
Έτσι βλέπουμε κάποτε να σκοπαινούν απότομα και τα
πουλιά του δάσους μπροστά στα ανθρώπινα βάρβαρα
θήματά μας.

Λίγοι, πολύ λίγοι πια φίλοι του Χατζόπουλου μπο-
ρούσαν να διακρίνουν, πίσω από το θώροκα που φέ-
ρεσε, τον παλιό τους σύντροφο. Αυτοί έβλεπαν ακόμη
πίσω από το ψεύτικο, σαρκαστικό χαμόγελο που κι-
νούσε μόνο τα μάλα στα μάγουλα κι άφινε τα μάτια
του καρφωμένα άλλοι, τον αίσθηματία κι επαναστάτη
άνθρωπο, που όνειροπόλησε μια πιο ευτυχισμένη αν-
θρωπότητα. Έναν Έλληνα, που είχε αγαπήσει την
Ελλάδα θεομά κι έβλεπε στο σοσιαλισμό το μόνο έξι-
μικό γι' αυτήν μέσο.

Το πέρασμα του Χατζόπουλου από τη σοσιαλιστική
κίνηση του τόπου μας στάθηκε εθερρετικό. Ό,τι σο-
σιαλιστικό έγραψε, θα μείνει.

Χατζόπουλος και Σκληρός, Σκληρός και Χατζό-
πουλος, είναι οι μόνοι από τους Έλληνες διανοούμε-
νους που ενδιαφέρθηκαν με ζέση για το σοσιαλιστικό
κίνημα που συγκλονίζει σήμερα και θα κυριέψει αλ-
λο τον κόσμο. Ο Έλληνας σοσιαλισμός θα βλέπει
πάντα σ' αυτούς τους πρώτους διαλεχτούς πνευματι-
κούς του πατέρες.

Φιλούμε και τους δυο νεκρούς μας, με αγάπη και
ελλάδα, στα φωτεινά τους μέτωπα.

Ν. ΓΙΑΝΝΙΟΣ

ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

Τραγουδιστή, που με την ιδιότητά τη φλογέρα
Αλαούσες του χλωρού θεού των ειδυλλίων,
Τώρα του Απρίλη το γλυκόπνοο τον άερα
Σαλπύγων τον έτάραξε ο άχρος αγρίων.

Κάποιο στεφάνι πλέκεται γι' τη Μητέρα...
Δάφνες ανάστασης, ή αγνάδια μαρτυριών;
Της αγράμπελης τάνιθι—ω! κοίταξε κει πέρα—
Τινάζονται σε λίμνη αίμάτων και δακρύων.

Φύσηξε και σ' έσε το στοχίο των πολέμων,
Και με τη βία πετῆς των άπαστων ανέμων
Όπου φλογεβολών κλώνων άγια μίση,

Για σ' έριξε κακή λαβωματιά στο χῶμα,
Και του κάκου ζητάει φιλώντας σου το στόμα
Των ειδυλλίων ο θεός να σ' αναστήσει;